

OGÓLNOPOLSKI ZJAZD WYKŁADOWCÓW TEOLOGII FUNDAMENTALNEJ

SPRAWOZDANIE (Ks. Ryszard Tomczak)

W dniach 20–21 kwietnia br. odbył się w Zielonogórsko–Gorzowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Paradyżu 24. ogólnopolski zjazd wykładowców teologii fundamentalnej. W zjeździe wzięło udział 28 wykładowców oraz czterech studentów KUL z kursu licencjacko-doktoranckiego teologii fundamentalnej. Zjazd w Paradyżu zgromadził następujących uczestników:

1. ks. bp Paweł Socha	— Paradyż
2. ks. Marian Rusecki	— KUL, Lublin
3. ks. Henryk Zimoń SVD	— KUL, Lublin
4. ks. Wojciech Tabaczyński	— PWT, Warszawa
5. ks. Henryk Seweryniak	— ATK, Warszawa
6. ks. Łukasz Kamykowski	— PAT, Kraków
7. ks. Tadeusz Dola	— Uniw. w Opolu
8. ks. Jerzy Cuda	— Katowice
9. ks. Zbigniew Tonkiel	— Siedlce
10. ks. Piotr Nowicki SAC	— Poznań
11. ks. Zygmunt Falczyński SAC	— Ołtarzew
12. ks. Zygmunt Proczek MIC	— Lublin
13. ks. Henryk Ciereszko	— Białystok
14. ks. Tadeusz Pikus	— Warszawa
15. ks. Antoni Kloska	— Koszalin
16. ks. Józef Urban	— Uniw. w Opolu
17. ks. Jerzy Borowicz	— Częstochowa

18. ks. Edward Janikowski TCh	— Poznań
19. ks. Stanisław Grzechowiak	— Gniezno
20. ks. Wojciech Szukalski	— Bydgoszcz
21. ks. Zdzisław Kupisiński SVD	— KUL, Lublin
22. ks. Jerzy Madera SDS	— Bagno
23. ks. Zbigniew Lato SDB	— Kraków
24. o. Ireneusz S. Ledwoń OFM	— KUL, Lublin
25. ks. Romuald Kosk	— Drohiczyn
26. ks. Daniel Swend	— Radom
27. ks. Ryszard Tomczak	— Paradyż
28. Zbigniew Machnikowski	— Pelplin
29. Jerzy Jarosiński	— KUL — student
30. ks. Krzysztof Panasiuk	— KUL — student
31. ks. Tomasz Dereziński	— KUL — student
32. ks. Tadeusz Marzec SVD	— KUL — student

Obradom przewodniczył ks. prof. dr hab. Marian Rusecki — przewodniczący sekcji teologii fundamentalnej. Wykłady i dyskusje poprzedzały wspólne Eucharystie, której przewodniczyli bp Paweł Socha (20.04) oraz bp Edward Dajczak (21.04). Uczestników zjazdu odwiedził także bp ordynariusz Adam Dyczkowski.

Tematem spotkania była problematyka dydaktyki przedmiotu teologii fundamentalnej. Tradycyjnie przedmiot teologii fundamentalnej koncentruje się na fakcie chrystologicznym i eklezjologicznym; od dawna z teologią fundamentalną związany jest mniej lub bardziej traktat „de religione” (wybrane zagadnienia z religioznawstwa, religiologia).

Wprowadzenia do dyskusji nad poszczególnymi traktatami dokonali: ks. prof. dr hab. H. Zimoń (z religiologii), ks. dr J. Cuda (z chrystologii), ks. dr hab. H. Seweryniak (z eklezjologii). Teksty dwóch pierwszych autorów zostały umieszczone w niniejszym tomie Studiów Paradyckich. Dyskusje koncentrowały się wokół doświadczeń dydaktycznych wykładowców dyscypliny teologii fundamentalnej. Dyskutanci wskazywali na aktualność i doniosłość teologii fundamentalnej i religiologii w obecnych czasach.

Zauważyli oni, że w naszej ojczyźnie zauważa się dużą infiltrację religii niechrześcijańskich, zjawisko rozszerzania się sekt i ruchów pseudoreligijnych, zwłaszcza wśród młodzieży. Uczestnicy zjazdu zwracali uwagę również na stan świadomości religijnej społeczeństwa po pięćdziesięciu latach rządów marksistowskich. W dyskusjach nad współczesnym statusem teologii fundamentalnej dostrzegli, że zwraca się uwagę nie na zmiany tradycyjnych traktatów dyscypliny, ale nad ich przekształceniem „ad intra”. Postulowali aby w przedmiotach traktatów należy uwzględniać najnowsze badania biblijne i patrystyczne, na których teologia fundamentalna formułuje swoje argumenty, a także wyakcentować nową problematykę aktualną społeczeństwu polskiemu. Podkreślenie kontekstu polskiego w teologii fundamentalnej sugeruje, by — bez uprzedniej krytyki — nie przenosić różnych zachodnich ujęć do przedmiotu dyscypliny. Owocem dyskusji pozostał projekt wykładów z teologii fundamentalnej i religiologii uwzględniający polski kontekst oraz współczesne postulaty dyscypliny.

Spotkanie odbywało się w braterskiej atmosferze. Wydaje się, że cennym był nie tylko udział i zaangażowanie uczestników w wykłady i dyskusje, ale również spotkania koleżeńskie przy posiłkach i kawie, które były niejako przedłużeniem wymiany myśli naukowych i dydaktycznych oraz przełożeniem ich na praxis. Na bazie tej atmosfery i potrzeby wymiany myśli naukowych i dydaktycznych zaproponowano, by spotkania sekcji teologii fundamentalnej odbywały się corocznie. Jubileuszowy 25. zjazd wykładowców teologii fundamentalnej odbędzie w Koszalinie w 1996 r. Gospodarzem będzie ks. dr Antoni Kloska.

Uczestnicy zjazdu wystosowali list do ks. abpa S. Szymeckiego, Metropolity Białostockiego, Przewodniczącego Komisji Episkopatu Polski ds. Seminariów Duchownych. Treść list oraz załącznik z propozycją tematów wykładowych problematyki teologiczno-fundamentalnej i religiologicznej umieszczono poniżej.

LIST DO ABPA STANISŁAWA SZYMECKIEGO

Jego Ekscelencja
Ks. Abp Dr Stanisław Szymecki
Metropolita Białostocki
Przewodniczący Komisji Episkopatu Polski
ds. Seminariów Duchownych

Dotyczy Projektu Ratio Studiorum

W związku z informacją przekazaną nam przez ks. prof. Edwarda Janikowskiego, członka Komisji Episkopatu ds. Seminariów Duchownych, o zamiarze ograniczenia przez tę Komisję w Ratio Studiorum ilości godzin wykładowych z teologii fundamentalnej do liczby dwóch godzin tygodniowo przez dwa semestry oraz religiologii do jednej godziny tygodniowo przez dwa semestry wyrażamy zaniepokojenie tym projektem.

Aktualność teologii fundamentalnej i religiologii w czasach obecnych w Polsce (ze względu na dużą infiltrację religii niechrześcijańskich, zjawisko rozszerzania się sekt, zwłaszcza wśród młodzieży oraz stan świadomości religijnej społeczeństwa po pięćdziesięciu latach rządów marksistowskich w Polsce) jest duża i paląca.

W tej sytuacji gorąco prosimy w/w Komisję Episkopatu nie tylko o zachowanie w Ratio Studiorum, jak dotychczas, trzech godzin wykładowych teologii fundamentalnej na kursie trzecim w seminarium, ale także zachowanie w tymże Ratio Studiorum dwóch godzin wykładowych z zakresu religiologii na kursie drugim. Jesteśmy przekonani, że takie docenienie wykładów i ćwiczeń z zakresu religiologii i teologii fundamentalnej powinno ułatwić sprostanie wyzwaniom, wobec których staje dziś absolwent seminarium, a w konsekwencji przynieść korzyść całemu społeczeństwu katolickiemu w Polsce.

Pragnąc podkreślić obszerność i ważność problematyki teologiczno-fundamentalnej i religiologicznej dołączamy do listu propozycję tematów wykładowych tychże przedmiotów. Wyrażamy także gotowość do konsultacji zarówno w kwestii wymiaru, jak i treści wykładów z teologii fundamentalnej i religiologii. Za w pełni kompetentnego i uprawnionego do konsultacji uznajemy przewodniczącego sekcji teologii fundamentalnej ks. prof. dra hab. M. Ruseckiego (KUL).

Uczestnicy zjazdu profesorów teologii fundamentalnej w Polsce

Paradyż, 21 kwietnia 1995 r.

* * *

PROJEKT WYKŁADÓW Z TEOLOGII FUNDAMENTALNEJ I RELIGIOLOGII

I. CHRYSOLOGIA FUNDAMENTALNA

1. Zagadnienia wstępne (przedmiot, metody, rys historyczny, współczesne dyskusje nad strukturą teologii fundamentalnej)
2. Pojęcie objawienia. Formy: Słowo Boże, dzieła (cuda, Krzyż), teofanie; historyczny, zbawczy i eschatyczny charakter objawienia; chrystocentryczność objawienia; przedmiot objawienia: Bóg, świat, człowiek; cel i sens objawienia Bożego; człowiek adresatem objawienia; rozpoznanie objawienia; znaczenie objawienia dla człowieka; współczesne koncepcje objawienia
3. Znaki wiarygodności objawienia. Kryteria tradycyjne; podmiotowo-przedmiotowy charakter znaków objawienia; historia i dzieje znakiem objawienia; objawienie w funkcji antropologicznej

4. Taumaturgiczny wymiar znaków objawienia. Cud jako znak i symbol; funkcje cudu: objawieniowa, chrystologiczna, soteryczna, eklezjo — i wiarotwórcza oraz motywacyjna. Roz-poznawanie znaków Bożych
5. Historyczne istnienie Jezusa
6. Prawda historyczna w ewangeliach; Jezus historii a Chrystus wiary
7. Kim jest Jezus Chrystus? Przed — i popaschalna wiara w Chrystusa. Osobowość Jezusa w świetle świadectw nowotestamentalnych; główne tytuły chrystologiczne; Abba, Ego eimi jako wyraz transcendentnej świadomości Jezusa; świadomość misji i posłannictwa Jezusa; znaczenie śmierci krzyżowej
8. Uzasadnienie boskiego posłannictwa Jezusa; argument skrypturystyczny, z nauki i dzieł Jezusa, agapelogiczny, kulturotwórczy, dziejotwórczy
9. Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa: historiozbawcze pojęcie zmartwychwstania; formuły wiary, katechezy paschalne; relacje ewangelijne o zmartwychwstaniu; znaczenie zmartwychwstania dla wiary i powstania Kościoła
10. Istota chrześcijaństwa; jego znaczenie dla człowieka i świata
11. Wyjątkowy charakter chrześcijaństwa
12. Stosunek chrześcijaństwa do innych religii w świetle Soboru Watykańskiego II (jeśli to zagadnienie nie jest omawiane w ramach religiologii)

II. EKLEZJOLOGIA FUNDAMENTALNA

A. Zarys historyczny nauki o kościele

1. Kościół w świetle Nowego Testamentu
2. Patrystyczne idee Kościoła
3. Nurt eklezjologii instytucjonalnej (XV — XIX w.)
4. Nauka Soboru Watykańskiego II w Kościele
5. Problem współczesny: ważniejsze próby zakwestionowania eklezjalności Co to znaczy: Wierzę w Kościół...?

UWAGI DYDAKTYCZNE: 4 godz. Tematy: 4, 5 powinny być przeprowadzone metodą ćwiczeń. Temat 4: analiza fragmentów LG i GS; Temat 5: a) przegląd wyznań wiary i katechizmów pod kątem tego artykułu Credo; b) próba systematyzacji: Katolik wyznając: „Wierzę w Kościół”, przekracza jego rzeczywistość instytucjonalną i socjologiczną. Wyznanie to pełni funkcję wydobycia i utrwalenia idei Kościoła jako ciała Chrystusa i sakramentu zbawienia. Wierzmy, że Kościół, pomimo swych braków i błędów, jest wspólnotą, w której urzeczywistnia się zbawcze działanie Ojca w Jezusie Chrystusie przez Ducha Świętego. Całość tematyczna (I) ma charakter historyczny i dogmatyczny. Ma dać słuchaczowi podstawowy zarys samorozumienia Kościoła dzisiaj i problematyki eklezjologicznej. Omówienie należy zakończyć próbą definicji integralnej Kościoła (np. według zasady „wielokrotnego i”), określeniem zadań eklezjologii fundamentalnej i zapisem schematu wykładów.

B. Chrystusowe korzenie kościoła

1. Eklezjologia wobec problemu genezy Kościoła
2. Społeczny i historyczny wymiar Chrystusowej proklamacji królestwa Bożego
3. Ustanowienie Dwunastu w Chrystusowym programie gromadzenia Izraela
4. Eklezjalny wymiar aktu ustanowienia Eucharystii
5. Kościół w tajemnicy Krzyża i Zmartwychwstania
6. Kościół rodzący się i odradzający w mocy Ducha Świętego
7. Problem współczesny: Kościół a sekularyzacja

UWAGI DYDAKTYCZNE: 5 godz. Temat 7: metoda ćwiczeń. Istotną rolę pełni temat 1: teologia liberalna, dawna i współczesna, na różne sposoby osłabia Chrystusowe źródła Kościoła. Marksizm podkreślał ich uwarunkowania społeczno-ekonomiczne. Dlatego eklezjologowie katoliccy bronili tezy o bezpośrednim, niemal jednorazowym i instytucjonalnym, akcie założenia Kościoła przez Chrystusa. Dzisiaj katecheta może spotkać się z pytaniem: „Kiedy Pan Jezus ustanowił Kościół?” Eklezjologia współczesna

zwraca uwagę, że pojęcia: „ustanowienie”, „założenie”, „Założyciel” posiadają zabarwienie jurydyczne i nie oddają specyfiki genezy Kościoła i jego dynamizmu. Całe życie i dzieło Jezusa było zorientowane na powołanie ludu nowego Przymierza, ostatecznego Izraela, królewskiego kapłaństwa. Nie spotykamy w nim jednorazowego wydarzenia założenia Kościoła, ale szereg aktów konstytuujących go jako wspólnotę głoszącą i uobecniającą zbawienie w Chrystusie. W tym właśnie sensie można mówić o genezie Kościoła w obrębie wydarzenia Chrystusowego. Jak głosi pięknie adagium św. Ambrożego, Kościół zrodzi się z przebitego boku Chrystusa, tj. z całości dziejów zbawienia i ziemskiej, cielesnej egzystencji Jezusa, raz „danej za wielu” i ciągle darowanej w sakramentach Kościoła. Dlatego eklezjologia, poszukując wiarygodności genetycznej Kościoła, nie może pozostać na poziomie *via historica*. Duch Święty nadal prowadzi dzieło Chrystusa, przypomina słowa Pana, wypełnia świat mocą Królestwa Bożego, rodzi i odradza Kościół.

C. Apostolska struktura kościoła

1. Powołanie i posłannictwo Dwunastu
2. Biskupi następcami Apostołów
3. Pierwszeństwo św. Piotra
4. Źródła rzymskiej sukcesji prymacjalnej
5. Fundamentalna teologia świeckich
6. Wymiary: komunijny, hierarchiczny, kolegialno — episkopalny, prymacjalny ustroju Kościoła
7. Problematyka ekumeniczna
8. Problem współczesny: Ustrój Kościoła a demokracja

UWAGI DYDAKTYCZNE: 9 godz. Temat 7: kolokwium. Temat 8: metodą ćwiczeń. Temat 1: (1) problem nazewnictwa; (2) Ustanowienie Dwunastu (analiza i sens Mk 3, 13–19); (3) Posłannictwo apostolskie (interpretacja „wielkiego nakazu misyjnego” w redakcji poszczególnych ewangelii — w tym świetle Mt 18,18); (4) Pierwotny apostołat w praktyce. Temat 2: (1) Analiza poszczególnych tradycji sukcesyjnych N.T. i świadectw ojców

apostolskich (uwaga na precyzję przekładów np. 1 Listu Kl. Rzym.); (2) Episkopat a prezbiterat i diakonat; (3) Wnioski i pytania; Temat 3: (1) św. Piotr w tradycji Pawłowej; (2) „Piotr i ci jego” w ewangelii św. Marka; (3) „Ty jesteś skałą” – ewangelia św. Mateusza; (4) „Umacniaj swoich braci!” — Piotr w trzeciej ewangelii i w dziejach Ap.; Piotr — „Pasterz” w ewangelii Janowej; (5) Między historią a typologią. Temat 4: (1) Rzym — miejsce decydującego świadectwa; (2) Pierwsi świadkowie prymatu rzymskiego (uwaga: św. Klemens Rz. i św. Ignacy Ant. to raczej świadkowie „prymatu kolegialnego”); (3) Rzymskie „inicjacje” prymacjalne (uwaga na dokładny sens historyczny np. „Roma locuta, causa finita”); (4) Wnioski. Tematy 5 i 6 stanowią uzupełnienie teol. dotychczasowego ujęcia: cały lud Boży jest hierarchiczny. Przykłady opracowań tematów 6 i 8 w aneksie.

D. Znaki autentyczności kościoła

1. „Via notarum” w dziejach eklezjologii

- a. Starożytność chrześcijańska: znamiona jako element wyznania wiary w Kościół;
- b. „Via notarum” w eklezjologii instytucjonalnej;
- c. Eklezjologia współczesna: znaki komunii, miara nadziei i zadanie do realizacji;
- d. Sposoby reinterpretacji znamion.

2. Kościół jeden

- a. jedność dana i zadana;
- b. jedność w wyznaniu, sakramentach i „pełnych miłości rządach” (DE 2) — współczesne sposoby rozumienia zasady;
- c. odpowiedzialność za *communio* wewnątrz Kościoła katolickiego.

3. Kościół święty

- a. biblijne rozumienie świętości;
- b. paradoks grzeszności i świętości w dziejach Kościoła;
- c. świętość powszednia i świętość radykalna;
- d. charyzmaty w Kościele.

4. Kościół powszechny

- a. powszechność Kościoła w świetle Nowego Testamentu (Kościół powszechny a Kościół lokalny);
- b. powszechność a przynależność do Kościoła;
- c. czy „poza Kościołem nie ma zbawienia” ?
- d. Kościół a świat: katolickość polityki, ekonomii i kultury.

5. Kościół apostołski

- a. apostołskość — sukcesja — tradycja w Kościele pierwotnym;
- b. sukcesja materialna a sukcesja wiary i ducha apostołskiego;
- c. wiarygodność apostołska Kościoła: Kościół służby — Kościół ludu — Kościół ubogich.

6. Problem współczesny: Krytyka Kościoła i w Kościele

UWAGI DYDAKTYCZNE: 8 GODZIN. Temat 6: metoda ćwiczeń. Pozostałe tematy są propozycją ujęcia „włączającego” i dialogicznego „via notarum”

E. Kościół wobec objawienia

1. Autorytet Pisma św. w Kościele. Znaczenie eklezjalne kanonu
2. Tradycja i tradycje
3. Poznanie Słowa Bożego w obrębie ludu Bożego: doświadczenie religijne — zmysł wiary — recepcja
4. Urząd Nauczycielski Kościoła — znaczenie, autorytet i formy
5. Prawda i nieomylność w Kościele
6. Problem współczesny: Duszpasterz i teolog w Kościele

UWAGI DYDAKTYCZNE: 7 godzin. Temat 6: metoda ćwiczeń. Gwarancja prawdziwości wiary kościelnej stanowi jeden z największych problemów współczesnej eklezjologii. Wielu stawia dylemat: Kościół nieomylny czy Kościół wiarygodny ? Potrzeba pogłębionej refleksji nad doświadczeniem religijnym, rozumieniem Pisma św. jako Słowa Bożego, zmysłem wiary ludu Bożego, charyzmatem i urzędem odpowiedzialności za prawdę w Kościele. Dlatego ta część projektu ma charakter raczej postulatywny.

III. RELIGIOLOGIA

A. Wybrane zagadnienia teoretyczne

1. Aktualność i założenia badań religioznawczych
2. Nauki religiologiczne: religioznawstwo, filozofia religii, teologia religii
3. Przedmiot religioznawstwa
4. dyscypliny (nauki) religioznawcze: historia religii, etnologia religii, socjologia religii, psychologia religii, fenomenologia religii, geografia religii

B. Istota i geneza religii

1. Definicja religii
2. Geneza religii w ujęciu kierunku ewolucjonistycznego i etnologii kulturowohistorycznej

C. Typologia religii

1. Religie etniczne (plemienne i narodowe)
2. Religie uniwersalne (buddyzm, chrześcijaństwo, islam)
3. Nowe ruchy religijne

D. Religie ludów pierwotnych

1. System istot nadnaturalnych
2. Stworzenie, natura i przeznaczenie człowieka
3. Moralność
4. Kult

E. Religie narodowe

1. Hinduizm (historyczny rozwój religii indyjskich — wedyzm, braminizm, hinduizm, pisma święte, doktryna, kult)
2. Konfucjonizm (tło społeczno-religijne działalności Konfucjusza, kanon konfucjański, nauka Konfucjusza, kult)
3. Taoizm (rozwój historyczny taoizmu, pisma kanoniczne, doktryna, kult)
4. Sintoizm (rozwój historyczny, doktryna, kult, instytucje religijne)

F. Buddyzm

1. Tło historyczne i rozwój buddyzmu
2. Pisma buddyzmu
3. Zagadnienia doktrynalne buddyzmu
 - a. cztery szlachetne prawdy;
 - b. rozwój nauki o zbawieniu.
4. Wspólnota buddyjska

G. Islam

1. Historia (sunnici, szyici)
2. Koran, sunna, prawo
3. Doktryna
 - a. Bóg;
 - b. dobre i złe duchy;
 - c. Prorocy;
 - c. Jezus, Maryja;
 - d. sprawy ostateczne (raj, piekło, zmartwychwstanie, sąd ostateczny).
4. Kult
 - a. „Pięć filarów” islamu (wyznanie wiary, modlitwa, post, jałmużna, pielgrzymka do Mekki);
 - b. święta.
5. Ruch mistyczny — sufizm

H. Chrześcijaństwo a religie pozachrześcijańskie

1. Swoistość chrześcijaństwa na tle innych religii
2. Dialog chrześcijaństwa z religiami pozachrześcijańskimi